

Wyrok z dnia 8 lipca 2010 r., II CSK 3/10

Wyrok Trybunału Konstytucyjnego, który stwierdza niezgodność z Konstytucją braku określonej regulacji prawnej w kwestionowanym przepisie, nie powoduje utraty mocy obowiązującej tego przepisu.

Sędzia SN Krzysztof Pietrzykowski (przewodniczący, sprawozdawca)

Sędzia SN Mirosław Bączyk

Sędzia SN Katarzyna Tyczka-Rote

Sąd Najwyższy w sprawie z powództwa Heleny M. i Bogumiła M. przeciwko K. Spółdzielni Mieszkaniowej "P." w K. o nakazanie złożenia oświadczenia woli, po rozpoznaniu na posiedzeniu niejawnym w Izbie Cywilnej w dniu 8 lipca 2010 r. skargi kasacyjnej strony pozwanej od wyroku Sądu Apelacyjnego w Szczecinie z dnia 17 czerwca 2009 r.

oddalił skargę kasacyjną.

Uzasadnienie

Henryka M. i Bogumił M. domagali się zobowiązania Spółdzielni Mieszkaniowej "P." w K. do złożenia oświadczenia woli w przedmiocie ustanowienia na ich rzecz odrębnej własności lokalu mieszkalnego nr 21 położonego w budynku przy ul. H.K. nr 6B w K. wraz z prawami związanymi i przeniesienia jego własności.

Sąd Okręgowy w Koszalinie wyrokiem z dnia 10 marca 2009 r. nakazał pozwanej złożenie oświadczenia woli o treści opisanej w sentencji wyroku. Ustalił, że w dniu 30 marca 2004 r. strony zawarły umowę ustanowienia spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego nr 21 położonego w K. przy ul. H.K. nr 6B. Wkład mieszkaniowy stanowił 23,73% wartości rynkowej lokalu, który powodowie objęli w wyniku zamiany. Poprzednia osoba mająca prawo lokatorskie do tego lokalu zgromadziła wkład mieszkaniowy związany z prawem do lokalu w wysokości 37,38% jego wartości rynkowej. Powodowie, zgodnie z umową, spłacili zadłużenie tej osoby wobec Spółdzielni. Dnia 13 maja 2002 r. została podjęta

uchwała w sprawie określenia przedmiotu odrębnej własności lokali znajdujących się na nieruchomości położonej przy ul. H.K. nr 6B w K. W dniu 27 lipca 2007 r. powodowie wnieśli o przekształcenie spółdzielczego lokatorskiego prawa do lokalu mieszkalnego w prawo odrębnej własności. Spółdzielnia odmówiła przeniesienia własności lokalu ze względu na zadłużenie powodów. W dniu 18 czerwca 2008 r., po uregulowaniu zaległości, powodowie ponowili wniosek o przekształcenie prawa lokatorskiego w prawo odrębnej własności. Spółdzielnia zawiadomiła ich, że zawarcie umowy przeniesienia własności lokalu będzie możliwe po dokonaniu przez nich wpłaty w wysokości różnicy między wymaganym wkładem mieszkaniowym a wniesionym przez powodów wkładem mieszkaniowym. Powodowie w dniu 24 lipca 2008 r. uiszczyli na konto Spółdzielni kwotę 61,92 zł stanowiącą spłatę nominalnej kwoty umorzenia kredytu w części przypadającej na ich lokal.

Sąd Okręgowy uznał, że powodowie spełnili przesłanki przewidziane w art. 12 ust. 1 ustawy z dnia 15 grudnia 2000 r. o spółdzielniach mieszkaniowych (jedn. tekst: Dz.U. z 2003 r. Nr 119, poz. 1116 ze zm. – dalej: "u.s.m."). W ocenie tego Sądu, żądanie Spółdzielni wyrównania wkładu mieszkaniowego nie ma uzasadnienia prawnego. Wskazał, że Spółdzielnia nie uwzględniła spłaty zadłużenia dokonanej przez powodów, w związku z czym wnieśli oni wkład mieszkaniowy w wysokości zgromadzonej przez poprzedniego członka stanowiącej 37,38% wartości rynkowej lokalu. Sąd Okręgowy zauważył, że art. 12 ust. 1 u.s.m. został uznany przez Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 grudnia 2008 r., P 16/08 (OTK-A 2008, nr 10, poz. 181), za niezgodny z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 Konstytucji, w zakresie określonym w tym wyroku, jednakże Sąd zastosował ten przepis, uznając, iż odroczenie terminu utraty jego mocy obowiązującej oznacza, że do chwili wskazanej w sentencji wyroku przepis ten obowiązuje, jeżeli wcześniej nie zostanie uchylony. Zdaniem Sądu Okręgowego, powodowie wykazali bezzynność Spółdzielni przy rozpoznawaniu wniosku przez nakładanie na nich pozaustawowych obowiązków i bezpodstawną odmowę zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu.

Pozwana zarzuciła w apelacji naruszenie art. 8, 21 i 64 Konstytucji, art. 12 i 49¹ u.s.m., art. 64 k.c. i art. 1047 § 1 k.p.c., art. 233 § 1 k.p.c. i art. 6 k.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c., a ponadto, bez wskazania naruszonego przepisu, sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Apelacyjny w Szczecinie wyrokiem z dnia 17 czerwca 2009 r. oddalił apelację, dzieląc ustalenia i wnioski poczynione przez Sąd Okręgowy. Nie uwzględnił w związku z tym zarzutów naruszenia przepisów postępowania, co obszernie uzasadnił.

Odnosząc się do zarzutów naruszenia art. 8, art. 21 i art. 64 Konstytucji, uznał, że skoro Trybunał Konstytucyjny określił, zgodnie z art. 190 ust. 3 Konstytucji, inny termin utraty mocy obowiązującej art. 12 ust. 1 u.s.m., to przed upływem tego terminu zakwestionowany przepis stanowi obowiązujące prawo, jeżeli wcześniej nie zostanie uchylony przez ustawodawcę. Zgodnie z art. 190 ust. 1 Konstytucji, także to rozstrzygnięcie jest nie tylko ostateczne, ale ma także moc powszechnie obowiązującą. Sąd Apelacyjny odwołał się w związku z tym do stanowiska zajętego przez Sąd Najwyższy w uchwałach z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CZP 16/09 (OSNC 2010, nr 1, poz. 6) i z dnia 17 kwietnia 2009 r., III CZP 17/09 (OSNC 2010, nr 1, poz. 7). Sąd Apelacyjny podzielił też stanowisko Sądu Okręgowego, że w okolicznościach niniejszej sprawy została spełniona przesłanka bezczynności spółdzielni w rozumieniu art. 49¹ u.s.m.

Pozwana w skardze kasacyjnej zaskarżyła wyrok Sądu Apelacyjnego w całości, zarzucając naruszenie prawa materialnego, tj. art. 8, 21, 64 i 190 Konstytucji, art. 12 i 49¹ u.s.m. oraz art. 64 k.c. i art. 1047 § 1 k.p.c., a także przepisów postępowania, tj. art. 233 § 1 k.p.c. i art. 6 k.c. oraz art. 328 § 2 k.p.c., a ponadto, bez wskazania naruszonego przepisu, sprzeczność istotnych ustaleń z treścią zebranego w sprawie materiału dowodowego.

Sąd Najwyższy zważył, co następuje:

Trybunał Konstytucyjny w wyroku z dnia 17 grudnia 2008 r., P 16/08, stwierdził niezgodność art. 12 ust. 1 u.s.m. z art. 64 ust. 2 i 3 w związku z art. 21 ust. 2 Konstytucji, ale w zakresie, w jakim przepis ten zobowiązuje spółdzielnię do zawarcia umowy przeniesienia własności lokalu po dokonaniu przez członka spółdzielni wyłącznie spłat, o których mowa w punktach 1-3 tego przepisu. Jednocześnie odroczył o 12 miesięcy utratę mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu.

Należy w związku z tym podkreślić, że – po pierwsze – wyrok Trybunału Konstytucyjnego jest tzw. wyrokiem zakresowym (częściowym); niezgodność art. 12 ust. 1 u.s.m. z Konstytucją polega na tym, że przepis ten nakłada na członka spółdzielni obowiązek dokonania wyłącznie spłat określonych w punktach 1-3 tego

przepisu. Nie jest zatem sprzeczna z Konstytucją regulacja obowiązująca w dniu orzekania przez Trybunał Konstytucyjny, ale brak regulacji dalej idącej, tj. nakładającej na członka spółdzielni jeszcze inne obowiązki. Wyrok w rozważanej części ma zatem postać tzw. wyroku prawotwórczego, który charakteryzuje się tym, że nie kwestionuje zgodności z Konstytucją konkretnego przepisu ustawy, ale zmierza do wypełnienia istniejącej, zdaniem Trybunału Konstytucyjnego, luki w prawie. Wspomniany wyrok nie powoduje utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu, ale sprawia jedynie, że ustawodawca powinien dokonać stosownej nowelizacji tego przepisu. W konsekwencji taki wyrok nie stanowi podstawy wznowienia postępowania przewidzianej w art. 401¹ k.p.c. (zob. uchwała składu siedmiu sędziów Sądu Najwyższego z dnia 17 grudnia 2009 r., III PZP 2/09, OSNC 2010, nr 7-8, poz. 97 oraz postanowienie Sądu Najwyższego z dnia 29 kwietnia 2010 r., IV CO 37/09, OSNC 2010, nr 12, poz. 166).

Oznacza to – po drugie – że nie można skutecznie odroczyć utraty mocy obowiązującej zakwestionowanego przepisu, jeżeli sentencja wyroku stwierdzającego niezgodność tego przepisu z Konstytucją została tak sformułowana, iż nie powoduje utraty jego mocy obowiązującej. Rozważania dotyczące utraty mocy obowiązującej art. 12 ust. 1 u.s.m. są jednak obecnie bezprzedmiotowe, gdyż na podstawie ustawy z dnia 18 grudnia 2009 r. o zmianie ustawy o spółdzielniach mieszkaniowych oraz o zmianie niektórych innych ustaw (Dz.U. Nr 223, poz. 1779), która weszła w życie dnia 30 grudnia 2009 r., a więc w dniu bezpośrednio poprzedzającym dzień wskazany w sentencji omawianego wyroku, przepis ten otrzymał nowe brzmienie, w istocie nieróżniące się od poprzedniego brzmienia. W tej sytuacji podniesione w skardze kasacyjnej zarzuty naruszenia art. 12 i 49¹ u.s.m. oraz art. 64 k.c. i art. 1047 § 1 k.p.c., zmierzające do wykazania, że przepisy te nie miały zastosowania w niniejszej sprawie, należy ocenić jako oznaczające wyłącznie nietrafną polemikę ze stanowiskiem Sądu Apelacyjnego.

Zarzut naruszenia art. 233 § 1 k.p.c. jest niedopuszczalny jako prowadzący do kwestionowania ustaleń faktycznych i oceny dowodów (art. 398³ § 3 k.p.c.). Niedopuszczalny jest również zarzut naruszenia art. 6 k.c., który został zamieszczony w skardze kasacyjnej w kontekście oceny dowodów, a nie rozkładu ciężaru dowodu.

Artykuł 328 § 2 k.p.c. może wypełniać podstawę kasacyjną określoną w art. 398³ § 1 pkt 2 k.p.c. tylko wyjątkowo, gdy z powodu istotnych braków w uzasadnieniu zaskarżone orzeczenie nie poddaje się kontroli kasacyjnej (m.in. wyroki Sądu Najwyższego z dnia 18 kwietnia 1997 r., I PKN 97/97, OSNAPUS 1998, nr 4, poz. 121, z dnia 26 listopada 1999 r., III CKN 460/98, OSNC 2000, nr 5, poz. 100 oraz z dnia 25 października 2000 r., IV CKN 142/00, nie publ.). Naruszenie art. 328 § 2 k.p.c. może stanowić usprawiedliwioną podstawę skargi kasacyjnej wtedy, gdy uzasadnienie zaskarżonego wyroku nie ma wszystkich koniecznych elementów lub zawiera braki, które uniemożliwiają kontrolę kasacyjną (wyrok Sądu Najwyższego z dnia 9 marca 2006 r., I CSK 147705, nie publ.). Taka sytuacja w niniejszej sprawie nie wystąpiła, a tym samym postawiony w skardze kasacyjnej zarzut naruszenia art. 328 § 2 k.p.c. jest nieuzasadniony.

Z przedstawionych powodów Sąd Najwyższy na podstawie art. 398¹⁴ k.p.c. orzekł, jak w sentencji.